

Prof. dr hab. Józef Górniewicz
UWM w Olsztynie

Recenzja dorobku naukowego oraz organizacyjnego i dydaktycznego Pana dra Pawła Zielińskiego ubiegającego się o uzyskanie stopnia doktora habilitowanego nauk społecznych.

Recenzja wykonana dla Rady Wydziału Studiów Edukacyjnych UAM w Poznaniu.

Tytuł osiągnięcia naukowego - „Taoistyczne, konfucjańskie i zachodnie koncepcje pedagogiczne”

Uwagi ogólne

Pan dr Paweł Zieliński ukończył studia pedagogiczne w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Częstochowie w roku 1988. Pod kierunkiem Pana Prof. Stefana Folarona przygotował pracę magisterską pt. „Społeczno – wychowawcze znaczenie buddyzmu zen we współczesnym świecie”. Odbył też trzyletnie studia podyplomowe z zakresu religioznawstwa w tej samej uczelni. Potem został słuchaczem studiów doktoranckich w obszarze problematyki „Edukacji i Nauk o Wychowaniu” w Uniwersytecie Opolskim. Zwieńczeniem tego okresu w karierze akademickiej Habilitanta było przygotowanie i obrona rozprawy doktorskiej. Jej promotorem był prof. dr hab. Jan Sarna z Uniwersytetu Opolskiego. Procedura postępowania w sprawie uzyskania stopnia doktora nauk humanistycznych w dyscyplinie pedagogika odbyła się na Wydziale Historyczno – Pedagogicznym Uniwersytetu Opolskiego w roku 1998. Tytuł rozprawy – „Znaczenie medytacji zen oraz metody Silva dla procesu samowychowania człowieka”. Recenzentami byli prof. prof.. Stefan Folaron z WSP w Częstochowie oraz Franciszek Marek z Uniwersytetu Opolskiego.

Zatem problematyka wychowawczego znaczenia wschodnich doktryn filozoficznych i psychologicznych była obecna w działalności badawczej kandydata do stopnia doktora habilitowanego już od początku Jego kariery akademickiej.

Po ukończeniu studiów pedagogicznych Pan dr Paweł Zieliński został zatrudniony na stanowisku asystenta w Zakładzie Teorii Wychowania. Potem zmieniały się nazwy jednostek naukowych i tej samej uczelni oraz następowały coraz wyższe szczeble w karierze akademickiej kandydata do

stopnia doktora habilitowanego. Obecnie dawna WSP w Częstochowie jest Akademią im. Jana Długosza, a współczesna nazwa jednostki organizacyjnej, w której zatrudniony jest Habilitant brzmi – „Zakład Podstaw Pedagogiki” Instytutu Pedagogiki.

Ocena podstawowego osiągnięcia naukowego

Pan dr Paweł Zieliński jako najważniejsze swoje osiągnięcie naukowe wskazał monografię pt. „Taoistyczne, konfucjańskie i zachodnie koncepcje pedagogiczne”. Praca została opublikowana w Wydawnictwie Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie w roku 2015 i liczy 531 stron.

Dzieło składa się z wprowadzenia w problematykę badawczą i określenia podstaw metodologicznych pracy, trzech części analitycznych, zakończenia, bibliografii oraz streszczenia opublikowanego w języku angielskim oraz niemieckim.

Część pierwsza pt. „Humanistyczne kategorie i wartości wychowawcze. Problematyka teleologii wychowania i współczesnych kierunków pedagogicznych” składa się z pięciu rozdziałów analitycznych. Pierwszy z nich obejmuje problematykę kategorii pedagogicznych, a tutaj szczególnie ważne dla całości wyводу są analizy semantyczne nad wychowaniem, samowychowaniem i edukacją, a także przedłożenie 6 pedagogicznych kategorii interdyscyplinarnych (odpowiedzialności, podmiotowości, samorealizacji, tolerancji, wyobraźni i wyobraźni moralnej oraz twórczości). Treścią rozdziału drugiego w części pierwszej są źródła pedagogiki naukowej i humanistycznych teorii wychowania, a tutaj szczególnie analiza pedagogiki tradycyjnej zaproponowana przez J. F. Herbarta oraz kantowska filozofia i pedagogika, traktowana przez autora pracy, jako istotny czynnik inspiracji dla wielu autorów realizujących założenia teoretyczne i praktyczną działalność w obrębie pedagogiki humanistycznej. W rozdziale trzecim istotne są twierdzenia związane z genezą i statusem teorii wychowania w myśli zachodniej. W kolejnym rozdziale Habilitant podejmuje zagadnienie teleologii wychowania w polskiej myśli pedagogicznej. Przytacza poglądy licznych autorów na istotę teleologii wychowania, ideały i cele wychowania, porusza kwestie antropologiczne, jak też problematykę norm i zasad moralnych. Ostatni fragment tej części opracowania dotyczy współczesnych kierunków pedagogicznych, a szczególnie zasad wyvodu nazw poszczególnych kierunków i ich zasadniczej problematyki badawczej. Autorzy prac

zaliczanych do danego nurtu, prądu intelektualnego, czy kierunku podejmowali podobne lub nawet te same zagadnienia i przedstawiali je w oryginalnej formie teoretycznej.

Część druga książki została zatytułowana „Pedagogiczne aspekty taoizmu i konfucjanizmu”. Składa się z dwóch rozdziałów analitycznych. Pierwszy z nich zawiera informacje dotyczące ideałów i wartości pedagogicznych taoizmu filozoficznego i religijnego, drugi zaś ideały wychowania i wartości pedagogiczne konfucjanizmu i neokonfucjanizmu. W ideologii taoizmu badacz wspomina o takich luminarzach nauk i medytacji jak: „Laozi”, „Zhuangzi”, „Liezi”, a także „Gengsangzi”, „Wenzi”, „Zhuangzi zhu”. Rozwija ich poglądy na istotę cnoty i dróg do niej wiodących, na harmonię wszystkich sfer osobowości, na wartości moralne służące zachowaniu cnót obywatelskich i humanistycznych.

W rozdziale poświęconym filozofii i pedagogice Konfucjusza i jego uczniom oraz interpretatorom Pan dr Paweł Zieliński skupia swoje rozważania nad pojęciem, genezą oraz rozwojem myśli chińskiego uczonego. Porusza także zagadnienia neokonfucjanizmu i wszechobecności myśli i medytacji starochińskiej również w świecie współczesnym, w tym też w kulturze zachodniej. Badacz szczegółowiej omawia założenia filozofii i pedagogiki Konfucjusza oraz jego licznych uczniów, w tym przede wszystkim „Mencjusza”. Ukazuje specyfikę i swoistą lokalność idei konfucjanizmu i neokonfucjanizmu w miejscu ich powstania, czyli w Chinach kontynentalnych, jak też na wyspach chińskich oraz w takich krajach sąsiedzkich jak Korea, Wietnam i Japonia.

W części trzeciej zatytułowanej „Analogie między ideałami i wartościami pedagogicznymi taoizmu oraz konfucjanizmu a założeniami współczesnych kierunków pedagogiki zachodniej” autor podejmuje takie szczegółowe zagadnienia jak określenie związku pedagogiki z filozofią i wyodrębnia nurt zwany „pedagogiką filozoficzną”. Dokonuje też pogłębionej analizy tekstów myślicieli „Wschodnich” z filozofią i pedagogiką I. Kanta oraz J. H. Pestalozziego. Wnikliwie omawia związki myśli taoistycznej i konfucjańskiej z pedagogiką kultury, pedagogiką personalistyczną, hermeneutyczną, egzystencjalną, fenomenologiczną oraz humanistyczną. A tutaj wyodrębnia wiele jej nurtów i odcieni badawczych łącząc je z nazwiskami twórców poszczególnych szkół naukowych, czy doktryn. I tak poszukuje zależności między filozofią „Dalekiego Wschodu” a pedagogiką realizowaną przez C. R. Rogersa, A. H. Masłowa, C. G. Junga, jak też pedagogiką „Gestalt”, holistyczną, antropologiczną, wyższych stanów świadomości oraz pedagogiką „Oryginal Play” i ekologiczną.

Autor stara się wykazać istniejącą zbieżność pedagogiki taoizmu i konfucjanizmu z innymi nurtami wyłaniającymi się w panoramie współczesnej myśli pedagogicznej, z nowymi ideami układającymi się w

odrębne szkoły naukowe i prądy intelektualne jak: antypedagogika, pedagogika emancypacyjna, krytyczna, postmodernizmu, antyautorytarna, jak również z naturalizmem pedagogicznym w jego wydaniu klasycznym jak i współczesnym, różnymi nurtami „Nowego Wychowania”, z ideami głoszonymi przez przedstawicieli nowych nurtów kontrkultury, New Age, czy też pedagogiką wielokulturowości.

W ostatnim rozdziale analitycznym, o numerze 10 Pan dr Paweł Zieliński poszukuje analogii między ideami Konfucjusza i kontynuatorów myśli głoszonych przez tego mędrca a takimi klasycznymi prądami intelektualnymi w tradycyjnej pedagogice jak Herbartyzm, nurt Pragmatyzmu Amerykańskiego, pedagogika analityczno – empiryczna oraz pedagogika autorytarna, jak również z pedagogiką neokonserwatyzmu.

W zakończeniu autor poszukuje przesłanek do sformułowania idei „edukacji holistycznej”. Przywołuje tutaj koncepcję sformułowaną przez Andrzeja Szyszko – Bohusza i dopełnia ją o swoje przemyślenia. Habilitant czuje się jakby spadkobiercą myśli wybitnego polskiego badacza zagadnień kultury duchowości i pedagogiki całościowej. Swoje rozważania lokuje w obrębie nurtu, który nazywa pedagogiką filozoficzną i wlicza doń takich badaczy jak Krystyna Ablewicz, Bogusław Śliwerski, Robert Kwaśnica, a z młodszych przedstawicieli nauk pedagogicznych także samego siebie.

Pan dr Paweł Zieliński postawił przed sobą cztery cele badawcze, które zamierzał rozwinąć w swojej monografii. Pierwszy z nich dotyczył przedstawienia czytelnikom tego dzieła podstawowych informacji na temat koncepcji i teorii pedagogicznych, ideałów wychowania i samowychowania człowieka oraz idei zawartych w taoizmie i konfucjanizmie. Cel drugi dotyczył przedłożenia potencjalnym odbiorcom treści dzieła czytelnym kryteriów, autor nazywa je także metainstrumentami poznawczymi, do badań komparatystycznych nad recepcją myśli wschodnich mędrców przez zachodnich badaczy analitycznych i tamtejszych zwolenników taoizmu oraz konfucjanizmu. Cel trzeci dotyka kwestii światopoglądowych i dialogu międzykulturowego w oparciu o przybliżenie ideałów i celów wychowania oraz myśli antropologicznej głoszonych w pismach wschodnich uczonych oraz odbicia tych poglądów w koncepcjach teoretycznych powstałych na Zachodzie. Autor starał się zrealizować także cel czwarty. Polega on na sformułowaniu holistycznej koncepcji człowieka funkcjonującego w wielu środowiskach społecznych, instytucjach oświatowych i kultury, człowieka uwikłanego w rozliczne relacje interpersonalne także o charakterze toksycznym. Skomplikowany układ tych interakcji wywołuje niekiedy negatywne skutki. I tutaj przydatna wydaje się myśl wschodnia przełożona na język i argumentację badaczy zachodnich proponujących nowe podejścia badawcze i metody relaksacji, psychoterapii i edukacji. I takimi zagadnieniami zajmował się autor ocenianej rozprawy konstruując dosyć

spójną własną koncepcję rozumienia problematyki edukacji współczesnego człowieka. Okazuje się po lekturze tej pracy, że głębia myśli wschodnich mędrców jest nadal wprost nieprzebrana i wciąż inspiruje badaczy zaliczanych do obu wielkich tradycji intelektualnych, do konstruowania nowych i ożywczych w filozofii zachodniej koncepcji i teorii pedagogicznych. Autor rozprawy habilitacyjnej sięga dosyć głęboko do tych źródeł inspiracji intelektualnych i efekty swej pracy przedkłada polskiemu czytelnikowi.

Dzieło jest obszerne. Jego ocena zatem musi być wielokierunkowa. Uwaga pierwsza recenzenta dotyczy tytułu pracy. Jest on zbyt szeroki. Bowiem badacz nie zajmuje się wszystkimi nurtami w myśli zachodniej, ani też zapewne nie podjął wszystkich wątków olbrzymiej spuścizny myśli taoistycznej i konfucjańskiej. Toteż przydałby się jakiś podtytuł wyrażający zakreślający obszar podjętej w pracy problematyki. Myśl zachodnia jest reprezentowana przede wszystkim przez tych autorów, którzy są obecni w polskim dyskursie o wychowaniu. Ich dzieła zostały przetłumaczone na język polski, albo zostały omówione w utworach napisanych przez polskich uczonych. W istocie książka w części odnoszącej się do przedstawienia myśli zachodniej odnosi się do polskiej perspektywy prezentacji i rozumienia tej myśli. Nie czynię autorowi bynajmniej zarzutu braku oryginalności Jego dzieła naukowego. Jest to interesująca propozycja badawcza. Jednak tytuł wyrasta ponad materię przedłożoną w rozprawie. Warto by też zachować w tytule książki porządek, jaki występuje w narracji materiału w części analitycznej dzieła. Autor zaczyna od prezentacji myśli zachodniej i różnych kategorii badawczych wziętych z tejże. Dopiero w drugiej części swojej pracy podejmuje zagadnienia filozofii i pedagogiki taoistycznej i konfucjańskiej, a w trzeciej dokonuje analiz komparatystycznych.

Bez wątpienia przydałyby się tutaj także nożyczki do wycięcia kilku fragmentów pracy, interesująco przedstawionych, ale jednak zbędnych dla jasności wyводу i przedłożenia zasadniczego problemu tego dzieła naukowego. Jeśli bowiem autor stara się wykazać związek między myślą filozoficzną i pedagogiczną rozwijaną przed wiekami w Chinach, także Indiach i innych krajach Dalekiego Wschodu, a nurtami pedagogiki zachodniej rozwijanymi bynajmniej w okresie ostatnich 250 lat to podstawowymi narzędziami analizy poszczególnych tekstów kulturowych czyni teorie i koncepcje teleologiczne oraz z zakresu aksjologii, a tutaj szczególnie dotyczące problematyki ideałów, celów wychowania, norm i zasad moralnych w edukacji, jak też zagadnień antropologicznych. Zbędny wydaje się zatem rozdział pierwszy poświęcony interdyscyplinarnym, przez to szczegółowym kategoriom pedagogicznym, także trzeci o rozwoju

teorii wychowania jako subdyscypliny pedagogicznej, jak i rozdział piąty dotyczący charakterystyki kierunków współczesnej pedagogiki. Są one interesujące same w sobie, ale nie wydają się przydatne dla analizy tak obszernego materiału porównawczego między poszczególnymi szkołami intelektualnymi w obrębie taoizmu i konfucjanizmu, a myślą zachodnią niezwykle bogatą, zarówno w idee jak i przedstawicieli, autorów tychże myśli.

„Brzytwa Okhama” powinna być zastosowana także w części metodologicznej ocenianego dzieła. Liczba szczegółowych pytań jest ogromna. Zostały one zresztą powtórzone w autoreferacie Habilitanta. Po co sformułował tyle pytań szczegółowych? Ten fragment tekstu wydaje się chaotyczny i czytelnik nie ma pewności, czy autor pracy panuje nad przedstawianą materią w warstwie literackiej. I chociaż całość dzieła sprawia wrażenie dosyć spójnej kompozycji napisanej poprawnie i z zacięciem prozatorskim, to owe nieliczne miejsca zakłócenia toku narracji powinny być usunięte, albo w istotny sposób zmodyfikowane. Przydałaby się tutaj znacząca korekta wiodąca do zmniejszenia objętości tekstu rozprawy habilitacyjnej.

Czytelnik ma niekiedy wrażenie, że autor chciał wyrazić w dziele wszystkie swoje przemyślenia dotyczące kwestii z zakresu zachodniej teorii wychowania i odnieść je do wyraziście zakreślonego pola problemowego jakim jest filozofia i pedagogika taoizmu oraz konfucjanizmu. Nadmiar informacji bynajmniej nie przydaje jakości dziełu i lekkości recepcji jego treści.

Interesującym zagadnieniem przebijającym także z lektury ocenianej pracy jest specyfika języka komunikowania swoich myśli odbiorcom. Dotyczy to w szczególności interpretacji dzieł starochińskich, jak też starohinduskich i powstałych w pozostałych krajach Dalekiego Wschodu. Autor podnosi też owe kwestie w swojej pracy. Wskazuje na różne odcienie znaczeniowe poszczególnych pojęć, przemiany historyczne w rozumieniu zarówno samych słów jak i określanego przez nich przedmiotu, czy idei. Analizując wytwory myśli różnych mędrców starożytności nie mamy dzisiaj pewności, że interpretujemy właściwie, adekwatnie to, co stanowi zawartość merytoryczną dzieła. Toteż podziwiam swobodę, z jaką Habilitant porusza się po przepastnej sferze myśli filozoficznej i pedagogicznej tamtego okresu. Ale pojawia się pytanie na przykład o to, czy pojęcie „cnoty moralnej” występujące w pismach starożytnych Greków, choćby jej arystotelejska interpretacja jest taką samą, jak idea cnoty u Konfucjusza, czy nie nastąpiły tutaj przekłamania interpretacyjne w historycznym rozwoju myśli i recepcji starochińskich koncepcji do europejskiej tradycji filozoficznej.

Pan dr Paweł Zieliński posiada głęboką wiedzę z zakresu teorii wychowania. Przez lata wykładał ten przedmiot na studiach

pedagogicznych. Napisał wiele prac naukowych z zakresu problematyki wychowawczej, zna podstawowe teorie i koncepcje z zakresu tej subdyscypliny wiedzy, zna wszystkie podręczniki akademickie wydane w języku polskim, jak też porusza się swobodnie w sferze problematyki metodologicznej podkreślanej przez różnych badaczy w swoich dziełach naukowych. Z tekstu ocenianej książki przebija ogromna wiedza specjalistyczna i żarliwość badacza w docieraniu do źródeł myśli i raportów z badań empirycznych.

Moje krytyczne podejście do pracy pt. „Taoistyczne, konfucjańskie i zachodnie koncepcje pedagogiczne” sprowadza się do dwóch dalszych kwestii: po pierwsze w tak obszernym dziele naukowym zdarzają się powtórzenia pewnych idei i argumentów. Występują w tekście, kiedy autor analizuje podstawowe założenia teoretyczne danego badacza, a potem pojawiają się w analizach porównawczych. Habilitant odnosi swoje wywody i narzędzia analityczne, na przykład koncepcję ideałów i celów wychowania, zasad i norm moralnych w aksjologii wychowania, w dywagacjach komparatystycznych między myślą wschodnią i jej recepcją u przedstawicieli zachodniej psychologii i pedagogiki.

Po drugie czytelnik gubi poszczególne wątki ideowe przechadzając się po krainie myśli autora pracy, kiedy ten podsuwa mu coraz nowsze koncepcje teoretyczne i własne przemyślenia łatwo przekraczając granice kulturowe danych idei pedagogicznych. Występują tutaj niemal jako równorzędne trzy porządki filozoficzne i w konsekwencji także logiczne. Najpierw autor przedstawia klasyczne teorie filozoficzne i pedagogiczne wpływające z myśli starożytnych Greków, jako podstawa konstrukcji poszczególnych teorii i koncepcji pedagogicznych w myśli zachodniej. Kolejny porządek ustanawiają myśliciele Wschodni z ich osobliwą wrażliwością pedagogiczną i psychologiczną, odmiennym spojrzeniem na człowieka i jego działalność w świecie społecznym, przeżywane problemy i wzloty ducha. Trzeci porządek wyznaczają badacze, którzy dokonali wstępnej analizy i oceny myśli wschodniej i starają się ją zaadoptować do kultury zachodniej. Przejawiają przy tym swoistą kulturę i jakość narracji, czyniąc swoją wiedzę nieco tajemniczą, jakby objawioną w kontakcie z myślą wschodnią i demonstrowaną czytelnikom zachodnim w formule nowych pojęć, idei, praktyk ale ujętych w zrozumiałą dla nich prezentację myśli, według wzorów rozumowania i formułowania teorii rodem z kultury starożytnej Grecji, właściwą dla kultury Zachodu, w tym także badań naukowych i edukacji inspirowanych taką kulturą intelektualną.

Przekraczając te granice można się nieco zagubić.

Ocena pozostałego dorobku naukowego

Pan dr Paweł Zieliński w okresie po uzyskaniu stopnia doktora nauk humanistycznych w dyscyplinie pedagogika w roku 1998 opublikował łącznie 45 prac naukowych, w tym 3 o charakterze monograficznym, dwie prace znajdujące się na liście „A” Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego (ERIH), 25 artykułów w czasopismach naukowych z listy „B”, w tym 16 publikacji w czasopiśmie uczelnianym oraz 15 artykułów w monografiach wieloautorskich. Ponadto trzy prace zostały przyjęte do druku przez renomowane czasopisma naukowe i dzisiaj zapewne funkcjonują w przestrzeni świata naukowego polskich pedagogów. Badacz uzyskał w ocenie parametrycznej ponad 200 punktów, jak sam podaje liczba cytowań wynosi 20, a Indeks Hirscha – 2.

Habilitant wygłosił 22 referaty na konferencjach naukowych.

Pierwsza monografia pt. „Samorealizacja i samowychowanie w Zen i Metodzie Silvy” opublikowana w Wydawnictwie Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie w roku 2000 nie może być brana pod uwagę przez recenzenta dorobku kandydata do stopnia doktora habilitowanego. Jest to bowiem dzieło stanowiące w istocie zmodyfikowaną wersję rozprawy doktorskiej.

Druga monografia w dorobku Habilitanta zatytułowana „Relaksacja w teorii i praktyce pedagogicznej” została opublikowana w Wydawnictwie Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie w roku 2011. Praca liczy 404 strony i składa się z wstępu, trzech rozdziałów merytorycznych, zakończenia, bibliografii i wielu aneksów. Zasadniczy tekst został pomieszczony na 312 stronach.

W rozdziale pierwszym autor przedstawia edukacyjny wymiar badań naukowych prowadzonych w różnych ośrodkach akademickich i pracowniach specjalistycznych nad relaksacją. Przedstawia także różnorodne teorie relaksacji przytaczając dzieła poszczególnych autorów. Całość rozważań koncentruje się wokół określonych szkół i podejść badawczych w teoriach i praktycznej działalności relaksacyjnej. Habilitant szczególną estymą obdarzył takich badaczy jak: W. B. Cannon, A. Ellis, H. Seyle. Przedstawił teorie relaksacji zaproponowane przez E. Jacobsena, H. Schultza, H. Bensona, A. M. Ludwiga, czy Ch. T. Tarta. Z badaczy polskich szczegółowiej omawia koncepcje A. Kępińskiego oraz A. Kokoszko.

Rozdział drugi tej rozprawy pt. „Pedagogiczne i psychologiczne odniesienia do relaksacji w pracach znanych badaczy i jej obecność w polskich teoriach i praktyce pedagogicznej” składa się z prezentacji i oceny dorobku 10 badaczy tej problematyki. Pierwszy ze znakomitych pedagogów i terapeutów – Andrzej Szyszko – Bohusz przedstawił ideę nowoczesnej

relaksacji i osobliwą koncepcję zwaną pedagogiką holistyczną. Dotyka ona wszystkich sfer ludzkiej osobowości zarówno tych, które są przedmiotem dywagacji badaczy o orientacji scjentystycznej, jak i przedstawicieli głoszących teorie alternatywne do tamtej pedagogiki i psychologii. Kolejny przedstawiciel pedagogiki relaksacyjnej – Hubert Teml jest autorem koncepcji wykorzystania relaksu w sformalizowanej edukacji szkolnej. Relaksacja w tym przypadku jest alternatywnym podejściem do wysiłku intelektualnego uczniów, niejako dopełnieniem całości oddziaływań edukacyjnych i tworzenia pozytywnego klimatu w relacjach interpersonalnych. Georgi Łazanow był autorem koncepcji sugestologii i sugestopedii, a Janusz Gnitecki nowej interesującej idei – supernauczania. Z kolei Lesław Kulmatycki zaproponował uzupełnienie formalnej nauki szkolnej o nowe obszary aktywności uczniów i nauczycieli, czyli zaapelował o wprowadzenie do podstaw programowych takich form jak: lekcje relaksacji oraz naukę jogi znacząco uzupełniających praktykę edukacyjną. Znany psycholog osobowości – Stanisław Siek był zwolennikiem i admiratorem treningów relaksacyjnych i autopsychoterapii, a psycholog społeczny – Stanisław Mika relaksacji, medytacji oraz propagatorem idei samodoskonalenia człowieka. Kolejny badacz z zakresu problematyki relaksacji – Tadeusz Doktor sugerował w swoich pismach wprowadzenie do praktyki terapeutycznej i pedagogicznej idei orientального relaksu i medytacji, a Wojciech Pasterniak był twórcą pedagogiki wyższych stanów świadomości.

Jako zwieńczenie przywołania idei relaksacji w myśli i praktyce pedagogicznej Habilitant wspomina o swoich dokonaniach w tym zakresie. Są one niemałe. Przez co najmniej dwie dekady badacz ten prowadził intensywne studia nad problematyką relaksacji i alternatywnymi metodami wychowania i wyniki swoich dociekań upowszechniał w licznych publikacjach, na konferencjach naukowych oraz w trakcie realizacji kursów szkoleniowych dla wielu grup odbiorców, w tym nauczycieli, terapeutów, organizatorów różnych form życia społecznego w lokalnych środowiskach. W rozdziale trzecim ocenianej rozprawy Pan dr Paweł Zieliński przedstawia metody, techniki i systemy relaksacyjne w praktyce pedagogicznej. Szczegółowiej odnosi się do poszczególnych subdyscyplin pedagogicznych poszukując w nich treści związanych z relaksacją jako swoistą metodą pedagogicznego działania. I tak penetruje zasoby teoretyczne i efekty badań przedstawicieli pedagogiki zdrowia, pedagogiki specjalnej i resocjalizacyjnej, opiekuńczej, terapeutycznej, ale także w obszarze klasycznych subdyscyplin pedagogicznych jak teoria wychowania oraz dydaktyka. Przy tym stosuje w tych analizach kryterium badań typowych dla historyków wychowania – chronologiczne. Nie poszukuje jednak w wytworach pracy intelektualnej tychże badaczy treści o ideach i

praktyce relaksacji obecnych w dawno już, wydawałoby się, przebrzmiałych doktrynach pedagogicznych. A te ciągle inspirują zarówno badaczy problematyki edukacyjnej jak i realizatorów praktycznej działalności wychowawczej w instytucjach oświatowych.

Habilitant świadomy znaczących walorów relaksacji jako metody uzupełniającej działalność edukacyjną wskazuje także na ograniczenia wynikające choćby z nadmiernego stosowania tych metod i środków w praktyce wychowawczej, które mogą wieść wprost do powstania zjawiska „hiperrelaksacji”

W części końcowej tego fragmentu pracy badacz dokonuje przeglądu metod relaksacji wykorzystywanych w praktyce pedagogicznej. Szczegółowo omawia metody relaksacji neuromięśniowej i jej liczne odmiany, medytacje, relaksacje ruchu, pracę z oddechem, a także hipnozę, masaże jak też systemy relaksacji, czyli jogę, zen, samodoskonalenie Metodą Silvy i inne współczesne dokonania w tym zakresie.

Oceniana praca świadczy o wysokich kompetencjach poznawczych jak i zapewne o umiejętnościach praktycznych Habilitanta. Stanowi ona znaczący element Jego dorobku naukowego. Autor żarliwie broni idei alternatywnej edukacji jako równoprawnego elementu procesu wychowania w placówkach oświatowych. I w tej walce o zachowanie równowagi między klasycznymi, intelektualnymi metodami pracy dydaktyczno – wychowawczej szkoły oraz wykorzystaniem nowoczesnych metod wywodzących się z koncepcji alternatywnej psychologii, ale także filozofii inspirowanej myślą dalekowschodnich mędrców niekiedy nieco przesadza. Owa przesada objawia się w podkreślaniu dorobku naukowego i praktycznego autorów, chociaż znanych i uznanych w historii i współczesnych teoriach pedagogicznych, to jednak sytuujących się na marginaliach zasadniczej myśli społecznej. Wybierając jednych autorów Habilitant pomija innych, także znaczących dla rozwoju pedagogiki i myśli społecznej. Wydaje się to zabiegiem dosyć naturalnym w działalności pisarskiej naukowca. Jednak tym drugim nie daje szansy na pełne uczestnictwo w Jego osobistym dyskursie pedagogicznym z obszaru nowych komplementarnych metod dydaktycznych i wychowawczych.

Autor do oceny recenzentów przedstawił większą część swojego dorobku naukowego. Do wniosku o wszczęcie procedury habilitacyjnej dołączył wiele materiałów i kopii publikacji. Są tam zarówno artykuły przeglądowe z zakresu teorii wychowania, pedagogiki porównawczej, z obszaru alternatywnych metod edukacyjnych, filozofii i pedagogiki kultury wschodniej także prace poświęcone problematyce wpływającej niejako z wnętrza pedagogiki holistycznej, terapeutycznej, relaksacji i medytacji, jak też recenzje prac innych autorów, czy sprawozdania z konferencji

naukowej. Osoba oceniająca dorobek Habilitanta może wyrobić sobie opinię o Jego zainteresowaniach naukowych, sposobie argumentacji własnych tez, sprawozdawczego charakteru analizy literatury naukowej i dorobku badawczego znanych uczonych z zakresu nauk społecznych, jak i osobistego stosunku do zawartości treściowej i form poszczególnych dzieł naukowych. I chociaż niekiedy problematyka badawcza powtarza się w kilku opracowaniach, to jednak ostatecznie pozytywnie oceniam dokonania badacza przedstawiane przez Niego w krótkich formach wypowiedzi literackiej. Wydaje mi się nawet, że owe sposoby prezentacji ważnych dla Habilitanta idei są ciekawiej przedłożone i zredagowane aniżeli te same zagadnienie ujęte w formule monografii książkowej.

Zainteresowały mnie szczególnie recenzje prac innych badaczy. Jest to jedna z podstawowych form pracy naukowca o wysokim statusie w hierarchii akademickiej. Kandydat do uzyskania stopnia doktora habilitowanego powinien zatem posiadać jakieś doświadczenie w ocenie dorobku innych autorów. Tutaj mam dwoiste odczucie. Z jednej strony Pan dr Paweł Zieliński sporządził dosyć sporo takich recenzji i to przede wszystkim prac z Jego obszaru zainteresowania, czyli teorii wychowania i alternatywnej myśli pedagogicznej. Jednak w tych dokonaniach zastosował raczej metodę sprawozdawczą aniżeli wnikliwą ocenę zawartości merytorycznej poszczególnych dzieł pedagogicznych. Niemniej i taki zamysł recenzorski oceniam pozytywnie.

Pan dr Paweł Zieliński posiada też spore doświadczenie w realizacji badań naukowych. Chociaż nie pełnił funkcji kierowniczej w realizacji projektów naukowych finansowanych z Narodowego Centrum Nauki, to niemniej brał udział jako wykonawca w sześciu takich przedsięwzięciach naukowych. Jeden projekt miał charakter międzynarodowy, a pięć było realizowanych w ramach badań statutowych prowadzonych przez kadrę naukową rodzimego wydziału. Habilitant przygotował ogólną koncepcję badawczą i na ogół ponosił odpowiedzialność za określony fragment wieloczynnikowych badań społecznych. Owe zrealizowane projekty zyskały pozytywną ocenę recenzentów.

W dołączonej dokumentacji nie zauważyłem informacji o trwałej współpracy Habilitanta z uczonymi z zagranicznych ośrodków akademickich, poza incydentalnym udziałem na kilku konferencjach naukowych.

Ocena dorobku dydaktycznego, organizatorskiego oraz związanego z popularyzacją nauki

Pan dr Paweł Zieliński jest doświadczonym nauczycielem akademickim. Od 1988 roku prowadzi zajęcia dydaktyczne na kierunku pedagogika. Jest cenionym wykładowcą z zakresu klasycznych przedmiotów nauczania akademickiego takich jak: „Teoria wychowania” (obecna nazwa tego przedmiotu to „Teoretyczne podstawy wychowania”), „Pedagogika ogólna”, „Pedagogika porównawcza”, a także nowszych propozycji dydaktycznych jak: „Edukacja alternatywna”, czy „Metody samowychowania”. W ciągu ostatnich dwóch dekad swojej kariery, jako nauczyciela akademickiego był też autorem nowej koncepcji kształcenia na kierunku pedagogika i wprowadził do oferty programu studiów przedmioty nazwane „Trening umiejętności społecznych” oraz „Metody relaksacyjno – koncentrujące”. Obie propozycje zyskały aprobatę recenzentów oraz właściwych organów kolegialnych uczelni.

Wypromował ponad 100 magistrantów oraz ponad 50 licencjatów. Pełnił też funkcje recenzenta wielu prac dyplomowych. W latach 1993 – 2000 był opiekunem Studenckiego Naukowego Koła Metod Relaksacyjno – Koncentrujących” na WSP w Częstochowie.

Obok czynnego udziału w przygotowaniu i realizacji zajęć dydaktycznych Habilitant uczestniczył także w różnych pracach organizacyjnych związanych z przygotowaniem sylabusów z poszczególnych przedmiotów kształcenia akademickiego, dokumentów dotyczących Krajowych Ram Kwalifikacji na Wydziale Pedagogicznym macierzystej uczelni. Uczestniczył także w pracach komisji przygotowującej nowe zasady wyceny pracy nauczycieli i studentów w ramach punktacji ECTS. Był członkiem Rady Wydziału Pedagogicznego WSP w Częstochowie w latach 2001 – 2002, a w latach 2012 – 2016 uczestniczył aktywnie w Zespole Kierunkowym dla Zapewnienia Jakości Kształcenia na kierunku pedagogika.

Pan dr Paweł Zieliński w latach 2011 – 2015 był organizatorem lub współorganizatorem pięciu międzynarodowych konferencji naukowych. Pełnił tam role związane nie tylko z kwestiami administracyjnymi, ale także związane chociażby z selekcją materiałów przygotowanych przez poszczególnych uczestników tych spotkań. Dwukrotnie był sekretarzem naukowych konferencji, a czterokrotnie członkiem Komitetu Naukowego. Należy do trzech towarzystw naukowych, w tym Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego od roku 2014. Trzykrotnie otrzymywał Nagrody Rektora WSP w Częstochowie za działalność naukowo – badawczą.

W swojej działalności społecznej przygotował 10 artykułów popularyzujących wiedzę z zakresu pedagogiki oraz innych nauk społecznych. Zostały one opublikowane w takich pismach jak „Gazeta Wyborcza” wydanie weekendowe, „Aktualności Będzińskie”, czy „Res Academicae”.

Przez kilka lat współpracował ze „Świetlicą Socjoterapeutyczną” w Częstochowie. Przygotował założenia merytoryczne dla działalności pedagogicznej oraz utworzył kursy specjalistyczne z zakresu terapii oraz relaksacji.

Konkluzja

Pan dr Paweł Zieliński spełnia znaczną część kryteriów oceny Jego działalności badawczej, dydaktycznej i organizacyjnej ujętych w art. 16 ustawy z dnia 14 marca 2005 roku z późn zm. o stopniach i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz rozporządzeniach wykonawczych Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego dotyczących procedury postępowania w przewodach doktorskich, postępowaniach habilitacyjnych oraz o tytuł profesora.

Przedstawił do oceny recenzentów interesującą rozprawę naukową pt. „Taoistyczne, konfucjańskie i zachodnie koncepcje pedagogiczne” oraz ponadto 44 inne prace, w których podejmował rudymenarne zagadnienia z zakresu teorii wychowania, pedagogiki komparatystycznej oraz alternatywnych teorii edukacji. Jest to dorobek spełniający kryteria ilościowe dla kandydatów do uzyskania stopnia doktora habilitowanego nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika.

Ponadto Pan dr Paweł Zieliński spełnia kryteria dotyczące działalności dydaktycznej i organizatorskiej. Jest cenionym nauczycielem akademickim w swojej macierzystej uczelni – Akademii im Jana Długosza w Częstochowie, opracował wiele szczegółowych metodyk nauczania, sylabusy dla kilku przedmiotów kształcenia akademickiego. Sprawował także funkcje organizatorskie, opiekuna koła naukowego, organizatora konferencji naukowych, popularyzatora wiedzy w środowisku lokalnym, działacza zainteresowanego problematyką socjoterapeutyczną w świetlicy środowiskowej w Częstochowie. Brał aktywny udział we wszystkich pracach o charakterze administracyjnym, zleczanych przez władze wydziału i uczelni, jak rekrutacja na studia, przygotowanie sprawozdań z działalności

naukowo - badawczej, czy organizacji festiwalu nauki w środowisku częstochowskim.

Wkład Habilitanta do nauki jest znaczący. Przybliżył polskim pedagogom idee wschodnich koncepcji filozoficznych, pedagogicznych i praktyki relaksacyjnej. Dokonał komparatystyki wiedzy wschodniej i zachodniej w sferze teleologii i aksjologii wychowania. Zaproponował swoistą rewitalizację, a mówiąc precyzyjniej restytucję pedagogiki holistycznej, nie tyle jako swoistego nurtu intelektualnego, osobliwego prądu pedagogicznego, ale autorskiego podejścia do kwestii wychowania i funkcjonowania człowieka Zachodu zagubionego w skomplikowanej rzeczywistości społecznej, niejako poszatkowanej w sfery życia prywatnego, publicznego, a w nim politycznego, religijnego, gospodarczego, społecznego, zarazem osobistego, intymnego, jak i wystawionego na osąd innych ludzi. Pedagogika holistyczna naznacza i pozwala jednostce usuwać owe bariery rozwojowe. Znaczna część ludzi nie uświadamia sobie istnienia takich czynników ograniczających ich pełny rozwój osobowy. Stąd inspirujący wydaje się wpływ komplementarnych względem zasadniczego intelektualnego nurtu kształcenia szkolnego metod relaksacji, terapii i rozwijania samoświadomości uczniów, potem dorosłych obywateli państw kultury zachodniej.

Nie ze wszystkimi tezami głoszonymi przez Habilitanta zgadzam się. Różni nas też podejście do kwestii źródeł inspiracji teoretycznych. Jestem wytworem klasycznej, greckiej kultury intelektualnej typowej dla Zachodu. Nie pasjonuje mnie modna ostatnio intensywna absorpcja idei wschodnich w kulturze Zachodu. Niemniej nie odmawiam innym badaczom prawa do poszerzania zakresu problematyki badawczej w naukach społecznych o nowe konteksty i źródła idei. Przecież wszyscy staramy się objaśnić fenomen człowieka, jego wzniosłość, ale też niekiedy małość, pełnego wzlotów ducha, ale też zdobywcy świata, konsumenta jego dóbr, człowieka skomplikowanego, zmagającego się z przeróżnymi fobiami, ale też pełnego nadziei na lepszy kolejny dzień jego egzystencji na Ziemi.

W pełni opowiadam się za nadaniem Panu dr Pawłowi Zielińskiemu stopnia doktora habilitowanego nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika i taki też wniosek kieruję do Rady Wydziału Studiów Edukacyjnych UAM w Poznaniu.

76